

'We the North'

Kader voor Noordelijk programma
Experimenteerregio

2017-2020

Gemeente Leeuwarden

Gemeente
Emmen

Gemeente Assen

provincie
 groningen

provinsje fryslân
 provincie fryslân

provincie Drenthe

Inhoudsopgave

	Blz.
Samenvatting	2
1. Experimenteren: de aanleiding	2
2. Cultuur in Noord Nederland	4
3. Uitdagingen en ambitie: - experimenteerprogramma 2017 – 2020 'We the North'	5
4. Uitvoering: partners en budget	7
5. Vervolg	10
 Bijlage	
 Uitwerking van de drie programmalijnen met voorbeeld experimenten	 11

Samenvatting We the North

Kader voor Noordelijk programma Experimenteerregio 2017-2020

NB Het kader betreft de contouren van het programma. Het programma is onder voorbehoud van financiering.

Wat gaan we doen?

De noordelijke experimenteerregio zal onder meer bestaan uit de volgende punten:

- geografisch opschalen en uitvergroten van programma's die al bewezen effectief zijn
- stimuleren van innovatieve en interdisciplinaire programma's op noordelijke schaal, met de beste ingrediënten uit de gehele regio
- gezamenlijke arrangementen, PR en marketing gericht op een groter geografisch bereik (regionaal, nationaal, internationaal)
- verbinden van cultureel aanbod met maatschappelijke sectoren als welzijn, zorg, onderwijs en bedrijfsleven op regionale en noordelijke schaal
- stimuleren van verbindingen tussen BIS- en niet-BIS instellingen, waardoor een sterker c.q. breder aanbod ontstaat met een optimale mix tussen professionele en amateurkunst, met kwaliteitsimpulsen en leereffecten voor de niet- BIS instellingen
- effectievere gezamenlijke inzet van mensen en middelen waaronder subsidies.

We onderscheiden daarbij **drie programmalijnen**:

1. Talentontwikkeling en cultuuronderwijs
2. Innovatie
3. Stad en Regio

ad 1: Talentontwikkeling en cultuuronderwijs

- a. In het kader van Cultuureducatie met Kwaliteit realiseren wij samen met het rijk een doorgaande leerlijn cultuuronderwijs op alle basisscholen en scholen voor voortgezet onderwijs. In het Noorden maken we een integraal plan voor *deskundigheidsbevordering* voor cultuuronderwijs in het primair onderwijs en een nieuw en samenvattend instrument voor *monitoring* van cultuureducatie in het hele Noorden, dat landelijk geïmplementeerd kan worden.
- b. Integraal programma voor ontwikkeling van toptalent in een regionale netwerkstructuur met *Station Noord 2.0* voor het begeleiden en produceren van talent in verschillende stadia van ontwikkeling. *Grand Futura* wordt partner binnen dit netwerk (ook financieel) en zal daarnaast het netwerk 'hosten' en van productionele ondersteuning voorzien. Wij steunen de aanvraag van Grand Futura voor de BIS en financieren Station Noord vanuit lokale en regionale middelen.
- c. Urban Valley als informele leeromgeving voor talenten in de Urban Culture vanuit de stedelijke context met verbindingen in de regio en springplank voor talent. Urban Valley werkt vanuit kernen Groningen en Leeuwarden, steden met een volledige en goed geoutilleerde keten voor populaire cultuur van informele opleidingen, MBO en HBO, professionele grote en kleinere poppodia (Vera, Simplon, Neushoorn, Asteriks), oefenruimten, organisaties (Fryslan PoP, Pop Groningen, Popfabryk) en belangrijke (inter)nationale festivals zoals Eurosonic, Noorderslag, Welcome to the Village, Paradigm en Explore the North. Urban Valley is een voorbeeld van hoe er over stads- en provinciegrenzen heen gewerkt kan worden. Ook de al bestaande verbinding met de Urban Culture in de rest van Nederland en in Noord Duitsland willen we hiermee versterken.

ad 2: Innovatie

Het hele Noorden is een broedplaats voor innovatie, door het groot aantal kennisinstituten en bedrijven als Philips Drachten, Google, IBM die in het Noorden neerstrijken om te profiteren van de hoogopgeleide bevolking, de schaal van de menselijke maat, waardoor ontmoeting en samenwerking wordt gestimuleerd en relatief goedkope ruimte. We faciliteren het innovatieve klimaat door ondersteuning van:

- a. Innofest: innovatieve festivals als living labs en show cases voor duurzaamheid, energietransitie en andere duurzame toepassingen en kansrijke prototyping. Initiatiefnemers zijn Eurosonic Noorderslag, Into the Great Wide Open/Lab Vlieland, Welcome to the Village. Deelnemers: NOM, TU Delft, Neushoorn, TT Festival, Paradigm, Festival der Aa.
- b. Doorontwikkeling van vaste en tijdelijke culturele broedplaatsen, zoals Veenhuizen, de Blokhuispoort, het Groningse Suikerunieterrein en de Biotoop in Haren.

ad 3: Stad en regio

- a. Het programma van Leeuwarden Culturele Hoofdstad van Europa 2018 is een aanjager voor de Stedelijke Regio Noord Nederland. Maatschappelijke thema's als participatie van nieuwe doelgroepen, innovatie, social design, duurzaamheid en het landschap als podium staan hierin centraal.
- b. Provincie en Stad Groningen nodigen een aantal daarvoor geschikte culturele instellingen uit om Cultuurpijler te worden. Hun opdracht is verbindingen te leggen binnen de cultuursector of met andere sectoren en kleinere organisaties daarin mee te nemen. Wij geven Cultuurpijlers de ruimte te experimenteren met hun opdracht en breiden deze opzet waar mogelijk uit naar Fryslân en Drenthe.
- c. Interdisciplinaire samenwerking: Ruimte in de landelijke regelgeving om interdisciplinaire samenwerking mogelijk te maken. Daarbij denken we onder andere aan het samenwerking tussen het Noord Nederlands Toneel en Club Guy&Roni en Tryater en Keramiekmuseum Princessehof.
- d. Noordelijke overheden stimuleren een gezonde leefstijl van ouderen door een vraaggericht programma voor kunst en cultuur. Voorbeeld daarvan is het programma *Gekleurd Grijs* in Drenthe en Groningen, dat wordt uitgebreid naar Fryslân. Leeuwarden is door het Fonds Cultuurparticipatie gevraagd om mee te doen als een van de vijf pilotgemeenten voor Age Friendly Cultural City. Hiervoor zoekt Leeuwarden nauwe afstemming met de Noordelijke partners en de reeds bestaande programma's zoals *Gekleurd Grijs*. Daarnaast stimuleren we Woon-en Zorgvormen met een 'kunstprofiel' en culturele programmering. We starten een apart onderzoeks- en ontwikkelingsprogramma binnen het Healthy Ageing Netwerk Noord Nederland (HANNN). Daarbij leggen we ook een verbinding met de creatieve industrie, die zich richt op meer technische toepassingen.
- e. Gebiedsontwikkeling: met kunst en cultuur betekenis toevoegen aan een gebied waardoor het vestigingsklimaat positief beïnvloed wordt o.a. via de (culturele) herbestemming van leegstaande karakteristieke panden.

We the North

Experimenteerregio Noord Nederland: Noordelijk cultuurprogramma 2017 – 2020

1. Experimenteren met een stedelijke regio: de aanleiding

In de afgelopen periode is zowel bij de Raad voor Cultuur, bij het rijk als bij de regionale overheden de gedachte gegroeid dat stedelijke regio's meer centraal komen te staan in het te voeren cultuurbeleid. 'Het zijn de natuurlijke brandpunten in het culturele aanbod. Stedelijke regio's kunnen rekening houden met de eigen identiteit en inspelen op de behoeften van hun inwoners – of het nu om een groeiende multiculturele bevolking gaat of juist om een krimpregio. Meer maatwerk wordt daardoor mogelijk, meer onderscheid ook.', aldus de Raad voor Cultuur.¹ Wij herkennen ons als Noordelijke regio in dit beeld. Noord Nederland is een bijzondere stedelijke regio met enkele grotere steden in een groot landelijk gebied. Wij willen de bijzondere positie van de Noordelijke regio en de potentie die deze heeft beter benutten en nog meer winst behalen op de maatschappelijke en economische impact van kunst en cultuur en op publieksbereik. Daarom formuleren we, bovenop het culturele beleid van de afzonderlijke noordelijke overheden, een gezamenlijk Noordelijk cultuurprogramma voor de komende beleidsperiode, dat over de gemeentelijke en provinciale grenzen heen reikt en dat mede als voorbeeld kan dienen voor opgaven elders in het land. Daarmee willen we niet wachten tot 2020, onder meer omdat we in de komende beleidsperiode het vliegwieleffect dat Leeuwarden Culturele Hoofdstad 2018 biedt, willen aangrijpen om mooie resultaten structureel in te kunnen bedden: op noordelijke schaal. Daarnaast werken we in de huidige periode aan diverse thema's die de komende jaren al rijp zijn voor een noordelijke aanpak.

2. Cultuur in Noord Nederland

Ons Noordelijk landsdeel beschikt over een gevarieerd cultureel aanbod zowel in de kunsten als het erfgoed. Het landschap is zeer divers met mooie oude steden en dorpen waar een rijke culturele geschiedenis aan ten grondslag ligt. Het is een gebied met een bijzondere geschiedenis met interessante verhalen, waarin veel mensen zich sterk maken voor kunst en cultuur. De Raad voor Cultuur stelt dat steden belangrijker worden en dat de omliggende regio's zich steeds meer op de steden gaan richten. Deze interactie tussen steden en omliggende regio is in het Noorden reeds lang een gegeven. Zo koesteren wij het stedelijke culturele klimaat in het Noorden. De G9-stad Groningen en Leeuwarden Culturele Hoofdstad van Europa zijn juist zo interessant vanwege de kunstenaars die er werken en elkaar en het publiek inspireren. We koesteren ook de ruimtelijkheid van deze regio. Cultuurlandschappen, stedelijke landschappen, taal, regionale geschiedenis en de grens tussen stad en platteland vormen vaak inspiratiebronnen voor de programmering. De ruimte in het Noorden inspireert tot bijzondere producties en publiekservaringen. Ruim twee derde van de bevolking in het Noorden woont niet in 'de stad'. Mede vanwege dit feit reiken stad en platteland elkaar binnen deze noordelijke infrastructuur de hand en is er steeds meer beweging van kunst en cultuur vanuit de steden naar het omliggende land en vice versa.

Dit vraagt om een sterk samenspel van vele culturele instellingen, maatschappelijke partners, overheden, publiek, bedrijfsleven etc. Hierin is een belangrijke rol weggelegd voor diverse professionele cultuurinstellingen waarover wij in Noord Nederland beschikken. Dit zijn allereerst de zes BIS instellingen (Tryater, NNT, NNO, Het Houten Huis, Noorderlicht en Keramiekmuseum Prinsessehof) en vijf door het FPK gesubsidieerde instellingen c.q. festivals (Noorderzon, Eurosonic

---

¹ Agenda cultuur 2017-2020 en verder (Raad voor Cultuur)

Noorderslag, Club Guy&Roni, Peergroup en Oerol). Zij zijn vaak enig in hun soort in Noord Nederland en behoren tot (inter)nationale top. Dat maakt hen bijzonder, maar ook kwetsbaar. Samenwerking is voor hen een logische en al vaak gebezigde strategie om goed te kunnen functioneren. Datzelfde geldt ook voor een aantal grotere musea die wij zelf financieren (o.a. Groninger Museum, Drents Museum en Fries Museum). Zij behoren eveneens tot de (inter)nationale top en weten allen internationaal publiek aan te trekken met spraakmakende voorstellingen en tentoonstellingen. Ook kent Noord Nederland een bloeiende popcultuur, met opleidingen, podia en festivals. Verder beschikken we in onze regio over vele kleinere bijzondere culturele instellingen, culturele voorzieningen, collecties, individuele initiatiefnemers, vrijwilligers en tijdelijke culturele initiatieven/projecten binnen zowel de kunsten als het erfgoed die van groot belang zijn in de samenwerking tussen steden en regio, die wij mede financieel ondersteunen. De (inter)nationaal opererende instellingen staan daarin niet met de rug naar de regio, maar treden de omgeving en het publiek in het Noorden tegemoet in samenwerking met vele anderen. En vice versa, hebben de inwoners van Noord Nederland een open houding en een grote bereidheid tot 'meedoen' en meewerken aan kunstproducties en festivals.

De afgelopen jaren is er dus al intensief samengewerkt tussen diverse partijen in de Noordelijke regio op het terrein van kunst en cultuur. Dat geldt ook voor de Noordelijke overheden. Ook is er veel geïnvesteerd in kunst en cultuur, zowel in de brede basis van de culturele 'piramide' als in aanvulling op de rijksfinanciering voor de topinstellingen (BIS en fondsen). Daarbij (co)financieren we programma's als Cultuureducatie met Kwaliteit, Restauratie- en herbestemming monumenten, Amateurkunst etc. Ook beschikken we over gezamenlijke voorzieningen zoals het Noordelijk Archeologisch Depot en het Kenniscentrum Herbestemming Noord. In de basis functioneert deze (financiële) verantwoordelijkheidsverdeling goed en levert het mooie resultaten op. Echter, de hiervoor genoemde bijzondere extra programmering/taken die voortkomen uit het samenspel tussen stad en regio en de maatschappelijke betekenis van cultuur zorgt voor een (te) grote belasting voor de instellingen. We hebben daarover de nodige zorgen, mede vanwege het feit dat deze belasting alleen maar groter gaat worden gezien de uitdagingen waar we als samenleving voor staan en de rol die cultuur hierin vervult. In de praktijk kraakt het model in zijn financiële voegen.

3. Uitdagingen en onze ambitie: - experimenteerprogramma 2017 – 2020 'We the North'.

Uitdagingen

We staan in Noord Nederland (evenals in Nederland in zijn totaliteit) voor een aantal uitdagingen die we in gezamenlijkheid als noordelijke overheden met diverse partners (waaronder de rijksoverheid) aan zullen gaan. Deze uitdagingen komen voort uit trends en ontwikkelingen uit de samenleving. Voorbeelden hiervan zijn nieuwe (grensoverschrijdende) verbindingen die mensen met elkaar aangaan (meer samenwerking op tijdelijke basis i.p.v. de meer traditionele vormen), een grotere behoefte aan creativiteit en vernieuwing in o.a. het bedrijfsleven (dit vraagt om voldoende ontwikkelkansen voor iedereen o.a. via cultuur), veranderend mediagebruik en demografische ontwikkelingen (bevolkingsdaling, vergrijzing in landelijk gebied versus groei in steden). In Cultuur in Beeld 2015 wordt verwezen naar het feit dat de bevolking van Nederland toeneemt, maar deze groei is niet gelijkmatig over het land verdeeld. De stad is in trek. Cultuurvoorzieningen in krimpgebieden staan onder druk. Dit roept de vraag op hoe cultuur voldoende toegankelijk blijft voor alle Nederlanders (met een goede balans tussen de reisbereidheid van mensen voor cultuur en de mate waarin mensen dat kunnen). Het is ons om het welbevinden van de burgers te doen. Cultuur speelt een onderscheidende rol in de genoemde uitdagingen, aangezien de culturele sector vanuit zijn intrinsieke waarde inspeelt op trends en ontwikkelingen.

Ambitie Noord Nederland: experimenteerregio 'We the North!'

Wij hebben de ambitie om de bestaande interactie tussen stad en landelijk gebied, tussen disciplines, tussen cultuur en andere maatschappelijke vraagstukken verder te versterken en te stimuleren over stads- en provinciegrenzen heen. Hiermee willen we de cultuur in Noord Nederland versterken en mede oplossingen bieden voor bovengenoemde uitdagingen in onze regio en ook in de rest van Nederland. We willen daarom in de periode 2017-2020 als *experimenteerregio* fungeren.

Juist door de geografische positie met sterke steden én veel ruimte levert Noord-Nederland een eigen en waardevolle aanvulling op het Nederlandse cultuuraanbod. Daarbij is er een prettige schaal voor experimenteren en is de bereidheid hiertoe relatief groot. Er is geen sprake van overaanbod en er is nog een groot potentieel aan publiek. Daarbij blijkt vaak een open houding van de lokale bevolking en een bereidheid tot 'meedoen' en meewerken aan kunstproducties en festivals (We the North). Daardoor worden ook nieuwe doelgroepen op het platteland, in dorpen en in stadswijken bereikt.

Experimenteren kan op meerdere manieren:

- versterkte samenwerking tussen BIS- en niet BIS – instellingen: het prikkelen tot ongewone verbindingen tussen BIS- en niet-BIS instellingen, waardoor een sterker c.q. breder aanbod ontstaat met een optimale mix tussen professionele (Bis en niet BIS) en amateurkunsten, met kwaliteitsimpulsen en leereffecten voor niet- BIS instellingen en voor amateurs.
- het verbinden van cultureel aanbod met maatschappelijke sectoren als welzijn, zorg, onderwijs en bedrijfsleven op regionale en noordelijke schaal: prikkelen tot ontwikkeling van nieuwe innovatieve en waar nodig interdisciplinaire programma's, met inzet van reeds beproefde ingrediënten uit de gehele regio.
- opzetten van gezamenlijke programma's: het geografisch opschalen en uitvergroten van programma's die al bewezen effectief zijn.
- het aanbieden van programmaonderdelen in gezamenlijke arrangementen, PR en marketing, gericht op een groter geografisch bereik (regionaal, nationaal, internationaal)
- eenduidige en vereenvoudigde subsidiering vanuit de verschillende overheden
- gericht inzetten van bestaand programmageduld op het experimentele programmadoelen
- inzetten van nieuw geld op deze programmadoelen
- een effectievere gezamenlijke inzet van mensen en middelen

Voorbeelden bereik nieuwe doelgroepen:

- Het Noord Nederlands Orkest speelt voor 6000 mensen in de openlucht in Oost Groningen
- Muziektheater Iemandsland speelt in een boerenschuur in Nieuw Buinen voor 5000 mensen
- Oerol trekt met bijzondere producties 60.000 mensen in een week naar Terschelling.
- De uitverkiezing van Leeuwarden tot Culturele Hoofdstad van Europa komt niet uit de lucht vallen, maar is mede gebaseerd op dit soort successen uit de *mienskip*..

Voorwaarde: minimaal behoud huidige BIS- en fondsinstellingen

De BIS-instellingen en de instellingen die vanuit de landelijke fondsen worden bekostigd zijn van wezenlijk belang voor de cultuur in onze regio. Ze dragen de samenwerking en zijn de schakel tussen onze steden en de regio. Het is voor de cultuur in Noord Nederland in zijn algemeenheid en voor het welslagen van de experimenteerregio in het bijzonder een voorwaarde dat we de komende jaren over minimaal dezelfde rijksgefinancierde instellingen kunnen beschikken als in de huidige periode. Daarbij zijn ook wij voornemens om extra te investeren in deze instellingen, via structurele subsidies en/of via een extra inzet voor de aanvullende programmering. Dat vragen we ook van de rijksoverheid. Tot slot is het noodzakelijk dat deze instellingen ruimte krijgen om zowel hun (inter)nationaal profiel nader invulling te kunnen geven als om de samenbindende rol te kunnen vervullen in de noordelijke regio. Dat vraagt om minder voorwaarden vanuit de overheden.

Inhoudelijke programmalijnen experimenteerprogramma

We willen onze ambities via een drietal² inhoudelijke programma's verwezenlijken. We komen tot de volgende drie programma's (zie bijlage voor nadere uitwerking):

1. **Talentontwikkeling en cultuureducatie:** Het op jonge leeftijd deelnemen aan cultuuronderwijs en het stimuleren van talenten en competenties is essentieel voor het zelfbeeld en zelfvertrouwen van kinderen en jongeren. Een minimaal aanbod, voldoende diversiteit en competente leerkrachten zijn daarvoor een must. Het prikkelen van de scholen om hun aanbod te verbreden en versterken is essentieel. Kinderen leren zich in te leven in anderen en dat draagt bij aan een tolerante samenleving. Wie doorbreekt als talent vormt een rolmodel voor anderen. Dat stimuleert de trots op waar je vandaan komt. Jongeren in Noord Nederland krijgen het vertrouwen dat zij niet persé deze regio hoeven te verlaten om hun dromen te verwezenlijken. Tegelijkertijd is het in deze regio ook een komen en gaan van mensen die hier hun talenten ontwikkelen. Noord Nederland heeft een inspirerend klimaat voor toptalent. Instellingen van verschillende disciplines werken nauw met elkaar samen om talent te stimuleren en bieden expertise, coaching, ruimte om te werken en publiek te ontmoeten. De hele regio is het speelterrein, met als spil de noordelijke steden. In de noordelijke samenwerking focussen we ons op de onderdelen Cultuureducatie en toptalenten.
2. **Innovatie:** Kunst, wetenschap en de creatieve industrie liggen in elkaars verlengde. Wat ze gemeen hebben is nieuwsgierigheid en de creativiteit in het zoeken naar onorthodoxe oplossingen voor problemen. Om te kunnen innoveren is ruimte nodig: om te kunnen experimenteren, ongewone partners te vinden, start ups te ontwikkelen alsook de doorontwikkeling van gekende concepten en bestaande producten. In dit programma richten wij ons op Innovatieve festivals en Creatieve broedplaatsen.
3. **Stad en regio:** in dit programma werken we de volgende onderdelen verder uit:
  - Stimuleren van publieksverbreding en participatie in steden en landelijk gebied door te experimenteren in stadswijken, dorpen en landschappen, voor bekende maar vooral ook onbekende en nog weinig bereikte doelgroepen. Leeuwarden Culturele Hoofstad 2018 fungeert als vliegwielen en platform.
  - Verbinding van kunsten en cultuurhistorisch erfgoed, waardoor deze elkaar kunnen inspireren

---

² Eerder spraken we over 4 inhoudelijke thema's. Echter, interdisciplinaire samenwerking hebben we opgenomen onder het thema stad en regio.

en versterken. En verbinding kunsten, erfgoed en wetenschap (o.a. tussen musea en wetenschap). Dit doen we o.a. via de inzet op multidisciplinaire samenwerking, cross-overs tussen cultuurhistorie en podium-/beeldende kunsten, langdurige participatietrajecten, locatietheater en community art; binnen de Provincie Groningen en Gemeente Groningen stimuleren we dit via de inzet van Cultuurpijlers. We onderzoeken of deze werkwijze op noordelijke schaal toegepast kan worden.

- Het vergroten van maatschappelijke effecten van kunst en cultuur op onderwerpen zoals gezonde leefstijl, krimp, vergrijzing, ontwikkelkansen op arbeidsmarkt etc. Dit doen we o.a. door aan te sluiten bij het noordelijk Healthy Ageing programma en het Age Friendly Cultural City van het FCP.

- Gebiedsontwikkeling: met kunst en cultuur betekenis toevoegen aan een gebied waardoor het vestigingsklimaat (wonen en werken) positief beïnvloed wordt o.a. via de (culturele) herbestemming van leegstaande karakteristieke panden.

In elk van deze drie programmalijnen starten wij een aantal experimenten. In totaal hebben we 11 experimentele onderdelen als concept opgenomen in een gezamenlijk noordelijk programma: *We the North*. Dit zal, na afstemming met o.a. OCW, verder worden uitgewerkt in een Noordelijk Uitvoeringsprogramma.

4. Uitwerking: Partners en budget

Partners

'Als je ver wil komen, ga dan samen'. Onze noordelijke ambities willen wij dan ook formuleren in samenhang met het rijksbeleid. Daar passen, naast doelgerichte afspraken over de inhoud, een goede rolverdeling bij en heldere afspraken over taken en verantwoordelijkheden. We onderscheiden de volgende drie partijen:

- a. Rijk
- b. Noordelijke overheden
- c. Maatschappelijke partners

Hiertoe doen wij het volgende voorstel.

Ad a. Rijk.

We vragen de rijksoverheid zowel inhoudelijk als financieel te participeren. Wij kunnen ons voorstellen dat het rijk specifieke keuzes wil maken voor haar bijdrage aan dit totaalprogramma, waarbij zij kijkt naar welk thema/programma het meest aansluit bij de doelstellingen van het rijk. In onze ogen sluit de thematiek op onderdelen aan bij de prioriteiten die ook de minister voor de komende jaren wil leggen, zoals talentontwikkeling, cultuuronderwijs/educatie en nieuwe samenwerkingsvormen. In de bijlage waarin de inhoudelijke programma's zijn uitgewerkt hebben we specifieke vragen aan de rijksoverheid opgenomen.

Ten aanzien van de BIS-instellingen en de fondsinstellingen vragen we de rijksoverheid het volgende:

- Minimaal behoud van huidige instellingen.
- Extra financiële armslag voor deze instellingen. Zij richten zich op nieuwe vormen die tot bereik van nieuwe doelgroepen leiden. Deze extra inspanningen zijn uitermate waardevol maar tegelijkertijd ook zeer arbeidsintensief en kostbaar. Handhaven van het (inter)nationaal profiel van deze instellingen is essentieel. Met de extra investeringen kunnen zij met name aan de beoogde samenbindende rol in de noordelijke regio invulling geven. Wij willen hierin als noordelijke overheden mede voorzien. Wij vragen daarbij ook van het Rijk om een

bijdrage te leveren aan deze (experimentele) programma's van de instellingen. Niet alleen omdat wij deze willen behouden maar juist ook willen uitbreiden. Enkele instellingen gaan een meer intensieve samenwerking aan. Daarbij denken we onder andere aan de samenwerking tussen het Noord Nederlands Toneel en Club Guy&Roni en Tryater en Keramiekmuseum Princessehof. Wij bepleiten bij u een vergoeding van frictiekosten om de intensieve samenwerking / mogelijke fusie gestalte te geven.

- Subsidievoorwaarden zodanig formuleren dat ze minder nadruk leggen op meetbare resultaten en meer op kwalitatieve resultaten zoals maatschappelijke impact, en samenwerking tussen instellingen etc. mogelijk maken.

Ad b. Noordelijke overheden

Wij zullen als noordelijke overheden onze lopende programma's, menskracht en bijbehorende middelen meer op elkaar afstemmen. We zullen de subsidievoorwaarden aan de instellingen die we gezamenlijk subsidiëren uniformeren. En we investeren extra in het noordelijke programma om onze ambities mede mogelijk te maken (naast de inzet van bestaande middelen). Deze bijdrage geldt als een bijdrage voor het gehele programma, maar daarbinnen zullen we keuzes maken in de verdeling van de bedragen over de verschillende onderdelen. Die verdeling kunnen wij evt. aanpassen aan de keuzes van het rijk, opdat de totale bijdrage optimaal verdeeld wordt over alle onderdelen van het programma.

Ad c. Maatschappelijke partners

Voor het vinden van een langdurig en structureel draagvlak bij maatschappelijke partners (bedrijfsleven, maatschappelijke instellingen en particulieren) zoeken wij nieuwe wegen. Kunst in het Noorden heeft een grote economische en maatschappelijke impact. De kruisbestuiving tussen de kunsten, het onderwijs, bedrijven en kennisinstellingen is van grote invloed op de creatieve industrie in onze steden, en vergroot de aantrekkingskracht op studenten, bedrijven en werknemers in en rond deze steden. Investeren in kunst en cultuur loont. Alleen al door Leeuwarden Europese Culturele Hoofdstad zullen in 2018 naar verwachting ruim drie miljoen extra toeristen van heinde en verre Noord-Nederland bezoeken. Dat vraagt om een succesvol programma en een kwalitatief hoogwaardige infrastructuur. Risico voor de regio is echter dat de culturele sector op de langere termijn financieel kwetsbaar wordt. Deze kwetsbaarheid willen we verminderen door de financiering van kunst en cultuur in Noord Nederland structureel te verbreden naar maatschappelijke partners en het bedrijfsleven.

Op initiatief van VNO-NCW-Noord wordt samen met de noordelijke overheden de mogelijkheid onderzocht van een Noordelijk Cultuurfonds: een revolving fund waarin noordelijke bedrijven, instellingen, particulieren en overheden een bijdrage kunnen leveren. Afhankelijk van de activiteit kan het NCF steun bieden in de vorm van een gift of renteloze lening. Ook culturele organisaties buiten het noorden moeten in aanmerking kunnen komen voor ondersteuning door het NCF, wanneer de te ondersteunen activiteiten impact hebben in Noord-Nederland. Gestreefd wordt naar de een jaarlijks rendement (op termijn) van 500.000 euro. De uitwerking van dit plan verwachten wij in de loop van 2016.

Budget

Een gedeelte van het Noordelijk programma zullen wij bekostigen vanuit bestaande middelen voor ons cultuurbeleid door programma's meer op elkaar af te stemmen cq. samen te voegen. Om onze ambitie verder tot uitvoering te kunnen brengen zijn wij als noordelijke overheden samen met maatschappelijke partners in gesprek om hiervoor extra middelen ter beschikking te stellen. Wij vragen de rijksoverheid om hier een substantiele bijdrage aan toe te voegen.

Daarnaast zal naar verwachting gedurende de komende beleidsperiode het Noordelijk Cultuurfonds van start gaan. Het bedrijfsleven heeft aangegeven 50-50% matching te willen. We zullen bezien op welke manier we onze bijdrage hieraan kunnen doen.

5. Vervolg

Allereerst volgt overleg met het ministerie over onze ambities en de bijdrage die de rijksoverheid hieraan wil leveren. Vervolgens werken we de inhoudelijke programmalijnen verder uit in overleg met het veld. Dit moet instrumenten opleveren die ervoor zorgen dat de inhoudelijke programmalijnen kunnen worden uitgevoerd. Dit uitvoeringsprogramma zal een plek krijgen in de individuele cultuurnota's/uitvoeringsprogramma's die door de diverse noordelijke overheden in 2016 worden vastgesteld.

Bijlage

Beschrijving van de drie inhoudelijke programmalijnen; voorbeelden van experimenten t.b.v. Uitvoeringsprogramma

Programmalijn 1. Talentontwikkeling Noord Nederland

Doel

- Door meer en beter cultuur- en kunstonderwijs bijdragen aan een creatieve, innovatieve en tolerante samenleving
- Talentontwikkeling van toptalenten zo effectief mogelijk organiseren

Hoe

- Een culturele en creatieve doorgaande leerlijn: cultuuronderwijs als vast onderdeel van het curriculum in het BO, VO, MBO, HBO (Pabo). Om dit te bewerkstelligen zijn meerdere partners nodig.
- Een duurzame fluïde organisatiestructuur ('orgware') waarbinnen talenten zich in samenwerking met de professionele kunstinstellingen kunnen ontwikkelen, die de hele 'piramide' bedient, over alle disciplines heen gaat, en zich beweegt in stad en regio.
- Het bieden van een informele leeromgeving voor talenten in de urban popcultuur vanuit de stedelijke context met verbindingen in de regio.

Experiment 1. Brede uitrol best practices Cultuuronderwijs Noord Nederland

Net als experiment 8 en 9 is dit experiment geformuleerd in nauw overleg met de meest betrokken partners in Noord Nederland. Het probeert het beste dat ontwikkeld is in de drie noordelijke provincies en drie steden te verenigen, te verspreiden en te versterken. Zo heeft de regeling Cultuureducatie met Kwaliteit ervoor gezorgd dat een vraaggericht systeem is ingevoerd met bijna 100% deelname van de scholen in Drenthe (Compentia); dat systeem wordt nu ook voor Groningen ingevoerd en er wordt onderzocht wat ervoor nodig is om het geschikt te maken voor nationale uitrol. In Leeuwarden heeft KunstKade 100% bereik op basischolen en wordt gewerkt aan uitrol naar het VO. Op dezelfde manier wordt gekeken naar de kansen voor het Friese skoalles-concept met Keunstwurk (zie experiment 8).

Experiment 2. Integraal plan tot versterking deskundigheidsbevordering cultuuronderwijs

Een zwak punt binnen het cultuuronderwijs en tegelijkertijd de belangrijkste schakel is en blijft de positie en deskundigheid van de docenten. Een integraal plan voor deskundigheidsbevordering cultuuronderwijs in het Primair Onderwijs is nodig. Daarin is aandacht voor alle betrokken onderwijsniveau's tot en met het HBO (Pabo) en post-HBO. We constateren dat er meer deskundigheidsbevordering nodig is van PO-leerkrachten die cultuuronderwijs in de klas geven. Nadat scholen nu als gevolg van CMK hun eigen vraag scherp hebben en een cultuureducatiebeleidsplan hebben ontwikkeld, zijn zij dringend toe aan het verder scholen van hun leerkrachten in de cultuurvakken en het verder kwalificeren van de ICC-ers. Dit vraagt tegelijk om een versterking van de basis van het cultuuronderwijs, in de PABO's, en om permanente bijscholing van de leerkrachten, ICC-ers en adviseurs. Een van die elementen is het breed uitrollen van het Friese skoalles-concept, maar vooral richt het zich op de PABO's, op het verhogen van het aantal contacturen cultuuronderwijs daarbinnen en op een goed nascholingsprogramma voor de leerkrachten en icc-ers in met hulp van NHL, Hanze en RUG.

Dit experiment richt zich dus op alle toeleverings-opleidingen. We willen de diversiteit en gelaagdheid van deskundigheidsbevordering integraal, op een logische en elkaar versterkende wijze aanpakken, voor het gehele bouwwerk van cultuureducatie. Middels pilotscholen en een

pilot PABO zal deze oefen-arena verder worden ingericht. Als overheden geven wij opdracht aan de kunstencentra/steunfuncties en opleidingen om dit traject te begeleiden.

Experiment 3. Een nieuw en samenvattend instrument voor monitoring van cultuureducatie

Ook de meetbaarheid van de resultaten van het onderwijs is nog steeds een lastige uitdaging. Doel daarbij is niet primair “meten is weten” maar het aanbrenge van een stimulans tot ontwikkeling in cultuurvaardigheid voor zowel school als leerling. In het noorden zijn nu vier monitoringsinstrumenten in gebruik, elk succesvol maar elk met een andere focus. De een monitort de ontwikkeling van het cultuuronderwijs op schoolniveau, de ander registreert de culturele loopbaan van het kind met een aansprekend beeldverslag, en weer een ander volgt de ontwikkeling en competenties van het kind, zijn/haar uitdrukkingsvaardigheid en vorming van de eigen identiteit. In dit experiment willen we samen met pilotscholen in het PO op zoek naar het meest samenvattende instrument dat zowel school als kind volgt, dat laagdrempelig is en toepasbaar voor alle gebruikers, met andere woorden de ontwikkeling van één integraal instrument voor monitoring. Voorts wordt sterk ingezet op expertisedeling met de kennisinstellingen noordelijk (NHL, Hanze, RuG) en landelijk (LKCA, SLO etc.).

Experiment 4. Station Noord 2.0 & Grand Futura

Station Noord 2.0 is een programma voor ontwikkeling van toptalenten in de podiumkunsten. Het plan is vanaf 2014 ontwikkeld door de BIS- en FPK-instellingen in Noord Nederland en is enerzijds de voortzetting van talentontwikkeling in de traditie van Station Noord samen met het Grand Theatre, maar met een andere manier van werken. Dit nieuwe plan gaat namelijk uit van een duurzame maar fluïde regionale organisatiestructuur ('orgware') waarbinnen talenten zich in samenwerking met meerdere professionele kunstinstellingen kunnen ontwikkelen. Een uitvalsbasis met een coördinerende functie van belang. Een goed geoutilleerd podium voor experimentele producties is daarbij een groot voordeel. Momenteel onderzoeken wij samen met het veld of Grand Futura (Grand Theatre nieuwe stijl), een dergelijke functie kan vervullen, waarbij de flexibele en fluïde opzet van Station Noord 2.0 gehandhaafd blijft. Een nieuw plan daarvoor kunnen we binnenkort verwachten. De contouren daarvan zijn al wel bekend.

Grand Futura vormt een basis onder Station Noord 2.0 en doet als zodanig een aanvraag voor de productiefunctie voor de podiumkunsten in de landelijke Basisinfrastructuur. Bijzonder aan Grand Futura wordt het interdisciplinaire karakter ervan. Daarmee faciliteert het productiehuis de trend dat talent zich interdisciplinair ontwikkelt. Grand Futura beschikt over eigen productiefaciliteiten en heeft een groot (inter)nationaal én regionaal netwerk. Talent uit heel Nederland maar ook internationaal talent kan zich hier ontwikkelen. Grand Futura maakt onderdeel uit van Station Noord 2.0 en verbindt zich derhalve nadrukkelijk aan de regio en het regionale talentontwikkelingsprogramma van Station Noord 2.0.

In het Noordelijk Convenant nemen wij Station Noord 2.0 op. Wij steunen de aanvraag van Grand Futura voor een plek in de landelijke Basisinfrastructuur. Door de onderlinge samenhang tussen Grand Futura en Station Noord 2.0 ontstaat er een complete, veelzijdige en sterke keten van talentontwikkeling.

Experiment 5. Urban Valley

Urban Valley biedt een informele leeromgeving voor talenten in de Urban Culture vanuit de stedelijke context en met verbindingen in de regio. Urban Culture is nauw verbonden met populaire cultuur en laat zich niet binden door stedelijke grenzen. Door Urban Culture vanuit de stedelijke context te verbinden met de regio (en vice versa) ontstaat er een uitwisseling tussen populaire cultuur in de stad en op het platteland. Urban Valley is een springplank voor talent. Urban Valley werkt vanuit de twee grote kernen Groningen en Leeuwarden, steden waarbinnen de gehele keten voor populaire cultuur aanwezig en goed geoutilleerd is: informele opleidingen, MBO en HBO, professionele grote en kleinere poppodia (Vera, Simplon, Neushoorn, Asteriks), oefenruimten, organisaties (Fryslan PoP, Pop Groningen, Popfabryk), de pop-expertise die in het Noorden aanwezig

is (zoals KCD/Jan Stam en Apollo/Gerrit Miedema) en belangrijke (inter)nationale festivals zoals Eurosonic, Noorderslag, Welcome to the Village, Paradigm en Explore the North. Met Urban Valley willen we een nauwe samenwerking en uitwisseling organiseren tussen deze twee popkernen en de regio. Ook de al bestaande verbinding met de Urban Culture in Noord Duitsland willen we hiermee versterken.

Inzet partners programmalijn 1

Wat doen wijzelf?

T.a.v. experiment 1-3:

- Inhoudelijk en financieel blijven inzetten op het programma Cultuureducatie met Kwaliteit met nadrukkelijk aandacht voor deskundigheidsbevordering en monitoring.
- Inhoudelijk en financieel blijven inzetten op de steunfuncties Cultuuronderwijs met nadrukkelijk aandacht voor deskundigheidsbevordering en monitoring.
- Versterking van de relatie met beroepsonderwijs en wetenschappelijk onderzoek, en deze enthousiasmeren cq opdracht geven de gekozen experimenten op te pakken
- Netwerk op noordelijk schaal organiseren op bovenstaande terreinen met alle betrokken partijen.

T.a.v. experiment 4:

- Extra financiering vanuit het Noordelijk Programma voor Station Noord 2.0.
- Inhoudelijk ondersteunen BIS-aanvraag Grand Futura.

T.a.v. experiment 5:

- Een nauwe samenwerking en uitwisseling organiseren tussen deze twee popkernen en de regio. Ook de al bestaande verbinding met de Urban Culture in Noord Duitsland willen we hiermee versterken.

Totale programma:

Voor het deelprogramma Talentontwikkeling NNL & Cultuuronderwijs hebben wij het voornemen om extra middelen beschikbaar te stellen.

Wat vragen wij van het Rijk?

T.a.v. experiment 1-3:

- Inhoudelijk en financieel blijven inzetten op het programma Cultuureducatie met Kwaliteit met nadrukkelijk aandacht voor deskundigheidsbevordering en monitoring.
- Deelname aan het netwerk op noordelijk schaal op bovenstaande terreinen.
- Invloed aanwenden om Cultuuronderwijs een vast onderdeel te laten zijn van het curriculum van de scholen (incl. PABO's).
- Middelen beschikbaar stellen ten behoeve van experimenten 2 en 3.

T.a.v. experiment 4:

- BIS-plek voor Grand Futura beschikbaar stellen.

Totale programma:

Extra middelen beschikbaar stellen voor het versterken van kennis op de genoemde terreinen.

Programmalijn 2. Innovatie

Doelen

- Versterken van het netwerk van bedrijfsleven, kennisinstututen, overheden en gebruikers c.q. consumenten. Innovatie ontstaat meestal op het snijvlak van verschillende disciplines. Kansen in Noord Nederland liggen niet zozeer op één terrein, maar komen samen in de muziekindustrie, 'healthy ageing', social design, bio-based economy, energietransitie, ICT en de cross-overs daartussen.

- Stimuleren van plekken voor creatieve ondernemers waar zij goedkoop kunnen werken en elkaar stimuleren in een co-creatieve omgeving.

- Stimuleren van de organisatiekracht van de creatieve sector in de noordelijke regio. In de Noordelijke provincies is de organisatiekracht van de creatieve sector nog onvoldoende (SER Noord advies).

Hoe?

- Faciliteren: het netwerk bijeenbrengen, mensen met elkaar in contact brengen en waar mogelijk ruimte faciliteren.

- Doorontwikkeling van bestaande fysieke creatieve broedplaatsen in steden en in het landelijk gebied, zoals Leeuwarden Blokhuispoort, in Groningen Ebbingekwartier en Suikerunieterrein en in Drenthe Veenhuizen. En ontwikkelen van nieuwe permanente broedplaatsen o.a. in leegstaande gebouwen zoals de oude Rijksluchtvaartschool en van tijdelijke broedplaatsen in 'pauzelandenschappen' (zoals het oude Dierenpark Emmen) en op innovatieve festivals. - In een non-disciplinaire omgeving kunnen experimenteren. Mislukken mag: creativiteit, het zoeken naar nieuwe vormen en nieuwe maatschappelijk relevante verbindingen staat voorop. Hier stellen we bestaande EZ- en cultuurmiddelen (o.a. via de noordelijke bestuurscommissie EZ voor Innofest) en extra noordelijk cultuurbudget voor ter beschikking.

- Projecten ontwikkelen en ondersteunen waardoor de zichtbaarheid van de creatieve industrie (voor andere bedrijfsleven maar ook binnen de sector) wordt vergroot en waar koppelingen met andere bedrijfs- en maatschappelijke sectoren worden gelegd ('Social Design'). Huidige voorbeelden hiervan zijn Huis Veendam, Collectie Veenhuizen, Made in Knoal, Farm of the World en Suikerunieterrein, waarbij kunstenaars, (landschap-)architecten, ontwerpers, koks, creatieve ondernemers en productiebedrijven duurzame producten maken van biologische grondstoffen, nieuwe toepassingen ontwikkelen voor traditionele grondstoffen en duurzame innovatieve oplossingen bedenken voor de problemen en uitdagingen van deze tijd. Hier stellen we bestaande EZ- en cultuurmiddelen en extra noordelijk cultuurbudget voor ter beschikking.

- Stimuleren van virtuele knooppunten als Music Driven Innovation en innovatieve en 'groene' festivals als Oerol, Noorderzon, Hongerige Wolf, Welcome to the Village en FestivalderAa. Hier stellen we bestaande EZ-middelen en extra noordelijk cultuurbudget voor ter beschikking en een aanvraag uit het EFRO-fonds.

Experimenten

Experiment 6: InnoFest

De ambitie van het project is een innovatiescene in Noord Nederland tot stand brengen, door middel van 'festival driven innovation' (zie animatie: <https://vimeo.com/134391312>). Met andere woorden: door inzet van innovatieve festivals gericht op duurzaamheid, energietransitie etc.

Initiatiefnemers: Eurosonic Noorderslag, Into the Great Wide Open/Lab Vlieland, Welcome to the Village, NOM en TU Delft.

Deelnemers: Neushoorn Leeuwarden, TT Festival Assen, Paradigm, Festival der Aa, Noorderzon, Oerol.

Hoe: InnoFest is een doorlopende keten van tijdelijke living labs. Een living lab is een reizend 'laboratorium' dat wordt opgezet op een serie festivals in Friesland, Groningen en Drenthe. Het hele

productieproces van het festival wordt beschouwd als testfaciliteit. Het dient als werkplaats, ontmoetingsplaats en presentatieplek. De innovaties zelf zijn onderdeel van het festival (bijvoorbeeld een groene superbatterij die een podium van stroom voorziet). Het innovatieve festival maakt de stap van prototype naar marktintroductie gemakkelijker door een testomgeving te bieden waarin prototypes (maar ook diensten en toepassingen) kunnen worden doorontwikkeld.

Deelnemende festivals aan InnoFest programmeren innovaties gericht op slimme oplossingen voor maatschappelijke vraagstukken. Het project stimuleert slimme ideeën, trekt nieuw talent naar de regio, waarborgt het creatieve kapitaal van het Noorden en: Noord Nederlandse startups staan vooraan in een internationale etalage.

In 2016 worden per provincie 10 bedrijven gericht gescout om deel te nemen aan het project en worden 40 innovaties ontwikkeld en getest op 6 festivals. Deze innovaties kunnen leiden tot nieuwe producten doordat ze ofwel gekoppeld worden aan een launching customer, of gevalideerd worden op het festival, of gepresenteerd worden aan bv. de 400 internationale afnemers op Eurosonic-Noorderslag. De looptijd van het project is 2016 -2020.

Experiment 7: Speelruimte

Goede werkruimte voor creatieve innovatie is een basisvoorwaarde om zich te kunnen ontwikkelen. In het Noorden is een groeiende structuur van vaste en tijdelijke culturele broedplaatsen. Bij vaste plekken gaat het om gebouwen die voor culturele herbestemming in aanmerking komen, zoals Veenhuizen, de Blokhuispoort, Havenkade in Assen, bij tijdelijkheid om gebouwen in transitie naar een andere economische functie zoals het Groningse Suikerunieterrein, de Biotop in Haren of het oude Dierenpark in Emmen. Overheden faciliteren tijdelijk gebruik van leegstaande panden vaker voor een langere termijn van 5 jaar. CareX, een organisatie die flexibele leegstand beheert, speelt hierin van oudsher een grote rol maar ook andere initiatieven dragen bij aan de verdere ontwikkeling van het concept van wat een goede broedplaats zou moeten zijn. Beginnende kunstenaars kunnen zich in de relatieve luwte van de broedplaats artistiek ontwikkelen, zich presenteren en organisatorische en zakelijke vaardigheden opdoen, door de kunst af te kijken van collega's. Talent kan ook worden gestimuleerd door opdrachten te verstrekken. Tijdelijkheid vergroot de urgentie om zich opnieuw te oriënteren en brengt dynamiek door nieuwe samenwerkingsverbanden. Broedplaatsen zijn vaak interdisciplinair van opzet en innovatief. Het mes snijdt ook hier aan twee kanten: kunstenaars zijn gebaat bij een inspirerende omgeving, die ze naar hun hand kunnen zetten en broedplaatsen geven door hun creatieve activiteiten nieuwe betekenis aan de omgeving en bieden kunstenaars gelegenheid om vanuit een collectief te experimenteren met een maatschappelijke (buurt)functie. Tenslotte kunnen ook bedrijven ruimte voor broedplaatsen bieden in de vorm van tijdelijke 'labs,' zowel voor kunstenaars als voor leerlingen, die binnen hun opleiding plek nodig hebben om nieuwe en andersoortige competenties op te doen en zo beter uitgerust de arbeidsmarkt te betreden.

Hoe: Initiatieven voor creatieve broedplaatsen komen vooral uit het veld zelf. Als overheden kunnen we de randvoorwaarden verbeteren: mogelijk maken dat locaties voor dit doel beschikbaar komen en geschikt gemaakt worden voor tijdelijke en of definitieve herbestemming. De uitvoering c.q. begeleiding van de inrichting en herbestemming van de daarvoor geschikte panden en 'pauzelandschappen' brengen we onder bij het bestaande Kenniscentrum Herbestemming Noord en organisaties als Carex, BOEi en DBF .

Als overheden kunnen we nieuwe bedrijvigheid bevorderen door goedkope werkruimte maar ook door kennis ter beschikking te stellen en een noordelijk netwerk te organiseren en te faciliteren voor creatieve broedplaatsen, door bedrijven en onderwijs te stimuleren elkaar meer op te zoeken en door laagdrempelige financieringsinstrumenten te beschikking te stellen.

De middelen en maatregelen hiertoe komen voornamelijk uit de sfeer van RO en EZ. Vanuit cultuurbeleid kunnen we initiatieven voor creatieve broedplaatsen aanjagen door het ondersteunen van culturele programmering op locatie, zoals innovatieve festivals en andere culturele evenementen, en de toepassing van bijzondere architectuur en design. We zullen bezien op welke wijze een fonds voor de ontwikkeling van creatieve broedplaatsen ondergebracht kan worden bij het Noordelijk Cultuurfonds i.o. Daarnaast maken we gebruik van de bestaande herbestemmingsprogramma's in Noord Nederland.

Inzet partners programmalijn 2

Wat doen wijzelf?

- We hebben het voornemen om extra middelen beschikbaar te stellen voor dit programma.
- We zetten bestaande instrumenten en middelen gericht in voor dit programma en verbinden dit op noordelijke schaal (indien nodig). Een voorbeeld hiervan is het Kenniscentrum Herbestemming Noord en andere herbestemmingsprogramma's.
- Faciliteren netwerkwerkvorming creatieve broedplaatsen.
- Verbinding leggen met Noordelijk Cultuurfonds i.o.

Wat vragen wij van het Rijk?

- Inhoudelijk participeren in het netwerk en gerichte inzet bestaande herbestemmingsprogramma's Rijk.

Programmalijn 3: Stad en regio

Studio Stedelijke regio: het Noorden als Podium

Doel

- Stimuleren van publieksverbreding en participatie in steden en landelijk gebied
- Verbinding van kunsten en cultuurhistorisch erfgoed, waardoor deze elkaar kunnen inspireren en versterken. En verbinding kunsten, erfgoed en wetenschap (o.a. tussen musea en wetenschap).
- Het vergroten van maatschappelijke effecten van kunst en cultuur op onderwerpen zoals gezonde leefstijl, krimp, vergrijzing, ontwikkelkansen op arbeidsmarkt etc.
- Gebiedsontwikkeling: met kunst en cultuur betekenis toevoegen aan een gebied waardoor het vestigingsklimaat (wonen en werken) positief beïnvloed wordt.

Hoe

- programma gericht op experimenteren met publieksverbreding en participatie
- het programma speelt in stadswijken, dorpen en landschappen, voor bekende maar vooral ook onbekende en nog weinig bereikte doelgroepen;
- inzet op multidisciplinaire samenwerking, cross-overs tussen cultuurhistorie en podium-/beeldende kunsten, langdurige participatietrajecten, locatietheater en community art; binnen de Provincie Groningen en Gemeente Groningen stimuleren we dit via de inzet van Cultuurpijlers. We zullen bezien of deze werkwijze op noordelijke schaal toegepast kan worden.
- programma's die hiervoor worden ontwikkeld door het veld inzetten in meerdere steden c.q. subregio's in Noord Nederland;
- (culturele) herbestemming van leegstaande karakteristieke panden.

Experimenten:

Experiment 8. High Art Little Obstacles (HALO)

We streven in dit deelprogramma naar hoogwaardige kunst en cultuur, die niet alleen in theaterzalen en musea plaats vindt maar vooral ook op andere, onverwachte locaties. Voorbeelden van bestaande programma's in onze regio zijn: De Reis (Fryslân), Kreatief met Krimp (Drenthe) en het Activiteitenbudget Cultuur (Groningen). Voorbeelden van projecten zijn: PeerGrouP met Drentse Bluesopera, Noorderlicht met Buitengewoon, NNO met Armin van Buren, NNT met Spring, Club Guy & Roni en De Steeg met Niemandslân en Houten Huis met Muziek van beneden. Deze programma's/projecten kenmerken zich door een hoge participatiegraad van inwoners, bedrijven, scholen en maatschappelijke instellingen in de buurt, amateurkunstenaars- en verenigingen, en last but not least het publiek zelf. Dit levert succesvolle en uitverkochte voorstellingen op waarbij publieksgroepen worden bereikt die zelden of nooit een theater bezoeken.

Daarnaast kennen we steeds meer festivals die met hulp van vele vrijwilligers en bedrijven in de buurt worden opgezet en georganiseerd. Uitermate succesvolle en bekende voorbeelden zijn Oerol en Noorderzon, maar er groeien ook nieuwe loten aan deze stam, zoals FestivalderAa, Hongerige Wolf, Into The Great Wide Open en Welcome to the Village.

Tot slot kennen we beeldende kunstmanifestaties geïnspireerd op de plek, het landschap, de bewoners, de cultuurhistorie of juist op nieuwe gebiedsontwikkelingen. Tot nu toe vaak in kleinschalige projecten, maar ook steeds vaker samen met andere kunstvormen zoals podiumkunsten, waardoor meer publieksgroepen worden bereikt. Ook hier zien wij groeipotentie: zo wordt in 2016 voor het eerst een grote kunstmanifestatie in Noord Drenthe gehouden (IntoNature – Art Expedition). De bedoeling is om deze in 2018 samen met Leeuwarden Culturele Hoofdstad en in 2020 samen met Groningen te herhalen. Ook presentatie-instelling Noorderlicht heeft op basis van eerdere experimentele tentoonstellingen op bijzonder locaties een meerjarenplan ontwikkeld om internationaal vermaarde fotokunst dichterbij het publiek te brengen.

Bovengenoemde evenementen, voorstellingen en festivals blijken vaak de eerste positieve kennismaking van mensen met kunst, waarbij het effect van 'bij ons in het dorp of in de wijk maken wij dit ook eens mee en we kunnen hier zelf aan meedoen' van groot belang is. Die effecten sorteert je meestal niet met een eenmalige vertoning. Herhaling en de opbouw van een traditie maakt het duurzaam effectief.

Wij willen daarom gezelschappen en festivalorganisaties de gelegenheid bieden om jaarlijks op deze (arbeidsintensieve) manier nieuwe producties op te zetten, om zo steeds meer en nieuw publiek te bereiken. We willen ruimte scheppen voor deze experimentele programmalijs, door extra middelen ter beschikking te stellen, bovenop de reguliere taak van de gekende gezelschappen. Wij willen hiermee ook de – door het rijk nog niet zo gekende – gezelschappen en festivals de gelegenheid bieden om door te groeien.

Experiment 9: Heritage & Art (HEART)

Kunstenaars in diverse disciplines laten zich in toenemende mate inspireren door cultuurhistorische verhalen. Verhalen van gewone en bijzondere mensen uit stad en land. Mensen die zich verbonden voelen met hun omgeving, waar ze vandaan komen en zijn opgegroeid of juist als nieuwkomer nieuwe verbintenissen aangaan. Gebouwen en landschappen spelen hier vaak ook een hoofdrol in. Hier snijdt het mes aan twee kanten. We staan voor grote uitdagingen als krimp, verpaupering, herbestemming, herinrichting van stedelijke en natuurlijke landschappen, of andersoortige vernieuwingen in steden en dorpen. Programmering van kunst en cultuur in deze gebieden heeft diverse functies bij gebiedsontwikkelingen: het trekt nieuw publiek naar onbekende plekken en dat leidt tot nieuwe aandacht en herwaardering, tot reflectie op functies van gebouwen en gebieden, tot identiteitsbesef en sociale cohesie, en tot bijdragen aan ruimtelijke planvorming, architectuur en vormgeving vanuit een esthetisch perspectief.

Huidige culturele programma's spelen hier sterk op in, zoals het Verhaal van Groningen, Kreatief met Krimp en Kunst in de openbare ruimte in Drenthe (gekoppeld aan infrastructurele ontwikkelingen en landschap). Subsidiering van projecten rond (culturele) herbestemming en inzet van kunsten op cultuurhistorische sites wordt steeds vaker grensoverschrijdend gesteund door de noordelijke steden en provincies. Ook zijn de programma's voor leegstand en herbestemming van karakteristieke panden gekoppeld in het Kenniscentrum Herbestemming Noord, een samenwerkingsverband tussen de drie noordelijke erfgoedsteunpunten (ondersteund door de Rijksdienst Cultureel Erfgoed). Bekende voorbeelden van gebieden die herontwikkeld zijn en waar de functie van kunstzinnige programmering en vormgeving een grote rol spelen zijn de Blokhuispoort in Leeuwarden, de Suikerfabriek in Groningen en de Koloniën van Weldadigheid in Drenthe.

Zo zijn er nog talloze gebieden in Noord-Nederlandse steden en plattelandsgebieden die op het lijstje staan van ontwikkeling of herontwikkeling. Wij willen met het programma *HEART – Heritage & Art* een stevige stimulans geven aan de verbinding van kunsten en erfgoed in het kader van genoemde gebiedsontwikkelingen. Daarvoor willen we in het Noordelijke programma een aparte deelregeling bieden. Deze sluit aan bij de reeds genoemden bestaande instrumenten die we op dit terrein inzetten. We nodigen daarmee de instellingen uit tot het creëren van programma's die zo aansprekend zijn dat zij grote publieksgroepen weten te trekken in heel Noord Nederland en daarbuiten.

Ook stimuleren we de noordelijke musea, de provinciale archieven en het Noordelijke Archeologische Depot om hun collecties breder onder de aandacht te brengen van nieuwe publieksgroepen, door gebruik te maken van andere kunstdisciplines zoals de podiumkunsten, de literatuur en moderne media. Plannen hiervoor, zo mogelijk op noordelijke schaal zien wij met belangstelling tegemoet.

Experiment 10: Museums as a Process (MAPS)

Onze musea komen voort uit collecties bijeengebracht of uit pure verzamellust, of door welgestelden die hun rijkdom wilden tentoonspreiden, maar ook om allerlei zaken te bestuderen. Wetenschap is van oudsher een belangrijke functie die onderdeel uitmaakt van het museale bedrijf. Het huidige bestaansrecht van musea zit echter meer in de belevingswaarde.

Op dit moment is er sprake van een veranderende (meer sociaal-culturele) rol van musea binnen de veranderende maatschappij (door o.a. digitalisering, sociale media, veranderingen in de vraag bij de 'consument'). Hierdoor is er een groeiende behoefte aan nieuwe kennisontwikkeling, op een breder palet aan onderwerpen dan voorheen. Er is sprake van een (nieuwe) urgentie om samen te werken met andere onderzoekers en disciplines. Er is behoefte aan meer structurele contacten tussen musea onderling en met hogeschole, universiteiten, andere culturele instituten en kunstdisciplines.

Op dit moment werkt de Minister samen met het veld aan een Uitvoeringprogramma van de Nationale Kennisagenda voor het Museale Veld. Vanuit de opvatting dat kennisontwikkeling bij musea en samenwerking tussen musea en andere kennisinstellingen niet alleen de wetenschapsfunctie van musea versterkt, maar ook van groot belang is voor hun maatschappelijke rol. Uit onderzoek van de KNAW (2013) bleek dat het kunsthistorisch onderzoek in Nederland van voldoende kwaliteit is, maar onvoldoende zichtbaar, en dat het onderzoek gebaat zou zijn bij een betere samenwerking tussen musea onderling en de universiteiten.

Dit onderzoek had voornamelijk betrekking op de rijksmusea. Sinds de verzelfstandiging van deze musea hebben zij veel meer een eigen verantwoordelijkheid voor de opbouw van kennis en

benodigd onderzoek. In de praktijk blijkt dat dit nu vooral gebeurt ten behoeve van de eigen collectiefunctie en de publieksfunctie.

Ook in Noord Nederland bestaat er grote behoefte om kennis en musea (erfgoed) meer bij elkaar te brengen ten dienste van kennis van collecties, publiek(sbeleving), en de maatschappelijke functie van musea op zowel sociaal als economisch vlak. De nauwe banden die in het verleden bestonden tussen musea en kennisinstellingen zijn echter veelal verwaterd of zelfs 'doorgeknipt'. Waar de grotere musea nog wel aan onderzoek doen zijn de banden tussen de kleinere musea en de wetenschap nauwelijks (meer) aanwezig. Dit komt onder andere doordat de veelal kleinere noordelijke musea vooral drijven op enthousiaste vrijwilligers en de toenemende moeite die het kost voldoende inkomsten te genereren voor het 'traditionele' (kleine) museum.

Voor een toekomstbestendig museumbedrijf met een betekenisvolle maatschappelijke rol is het dus zaak om de samenwerking (op het gebied van (kunst)historisch onderzoek, landschap en archeologie, publieksonderzoek, educatie, nieuwe media, Taal (meertaligheid) en toerisme) in gang te zetten en optimaler te benutten.

In het Noorden beschikken we over veel kennisinstellingen zoals de RUG, de Waddenacademie, Fryske Akademy en de verschillende hogescholen. Daarnaast beschikken we over goede steuninstellingen en bestaat er in het noorden een fijnmazig netwerk van grote tot zeer kleine musea. Wij willen met onze instellingen en organisaties in inhoudelijke zin een bijdrage leveren aan het Uitvoeringsprogramma van de Nationale Kennisagenda via resultaatgericht onderzoek op het vlak van publieksbereik, collecties in hun regionale context, nieuwe vormen van presentatie. Daarbij willen we specialisatie (diepte-onderzoek) en concentratie van onderzoek bevorderen, bijvoorbeeld door het delen van expertise. Daarnaast willen we in het kader van bestaande subsidieregelingen samenwerkings- en onderzoeksprojecten bevorderen tussen de grotere musea (100.000+ bezoekers), tussen grotere en kleinere musea, tussen musea en kennisinstellingen en onderzoeksinstituten, en tussen musea en andere culturele en maatschappelijke instellingen. Daarbij willen we de provinciale steuninstellingen inzetten om processen en projecten te begeleiden.

Experiment 11: ART 66 De kunst van het ouder worden

Dit deelprogramma richt zich op twee doelstellingen. Enerzijds willen we meer vraaggericht aanbod creëren, specifiek voor ouderen die weinig of niet in aanraking komen met kunst en cultuur. Daarmee willen we de participatiegraad van deze ouderen verhogen. Anderzijds willen we ons in bredere zin inzetten voor gezond en actief ouder worden, waarbij kunst en cultuur een rol speelt in een gezond leefpatroon.

We kennen momenteel twee grote projecten op dit gebied.

Gekleurd Grijs wordt uitgevoerd in Drenthe en Groningen, in het kader van de eerstgenoemde doelstelling. Het project wordt uitgevoerd door K&C Drenthe en kunstencentrum VRIJDAG in Groningen. Samenwerkingspartners zijn de provincies, gemeenten, culturele organisaties, ouderenbonden, welzijns-, zorg- en vrijwilligersorganisaties, Coalitie Erbij, LKCA, Movisie, Omroep Max, Healthy Ageing Network Noord-Nederland, Vier het Leven, Lang Leve Kunst, fondsen, CityProms Embrace programma, mediapartners en het voortgezet onderwijs. Het programma varieert van theater- en museumbezoek tot creatieve workshops en dansen voor ouderen.

We zien kansen om het huidige aanbod van *Gekleurd Grijs* uit te breiden:

- a. Verbreding naar de provincie Fryslân.
- b. Rijks- en noordelijk gefinancierde cultuurinstellingen uitdagen om meer specifiek aanbod te

creëren voor ouderen die nu niet door hen bereikt worden (voorbeeld van zo'n nieuw aanbod is 'Weeshuis voor planten' van poppodium Neushoorn, waarin de verbinding wordt gelegd met de doelgroep 70+).

Healthy Ageing is een breed programma dat gedragen wordt door Healthy Ageing Network Northern Netherlands (HANNN). Het programma richt zich op activiteiten in Noord-Nederland die bijdragen aan gezond en actief ouder worden, van MedTech, Life Sciences en Food, tot Care & Cure, Healthy Lifestyle en Serious Gaming. HANNN verbindt bedrijven, kennisinstellingen, zorgpartijen en overheden. Leeuwarden is door het Fonds Cultuurparticipatie gevraagd om mee te draaien als een van de zes pilotgemeenten voor Age Friendly Cultural City. Hiervoor zoekt Leeuwarden nauwe afstemming met de Noordelijke partners en de reeds bestaande programma's zoals Gekleurd Grijs. Wij willen dat het element kunst en cultuur in verbinding met de leefstijl van ouderen een sterkere plek in gaat nemen in het programma van Healthy Ageing. Wij denken daarbij aan het stimuleren van Woon-en Zorgvormen met een 'kunstprofiel' en culturele programmering. Hiertoe willen we een apart onderzoeks- en ontwikkelingsprogramma starten binnen HANNN. Daarbij leggen we ook een verbinding met de creatieve industrie, die zich richt op meer technische toepassingen (zie hiervoor programmalijn 2.)

Inzet partners programmalijn 3

Wat doen wijzelf?

- We subsidiëren de brede basis van de culturele piramide en we co financieren de rijksbijdrage aan de BIS- en fondsinstellingen.
- Wij als Noorden faciliteren huisvesting voor culturele organisaties in een interdisciplinaire setting.
- We hebben het voornemen om jaarlijks extra middelen beschikbaar te stellen voor dit programma.
- We zetten bestaande instrumenten en middelen gericht in voor dit programma en verbinden dit op noordelijke schaal (indien nodig). Een voorbeeld hiervan is o.a. het Cultuurpijlerfonds, Kreatief met Krimp en het Kenniscentrum Herbestemming Noord.
- We uniformeren en verminderen zoveel mogelijk de voorwaarden in de richting van de culturele instellingen en creëren hiermee ruimte voor experimentele trajecten met een langere voorbereidingsperiode c.q. participatie-traject met lokale spelers, organisaties en vrijwilligers.
- We matchen subsidieregelingen/programma's rijksoverheid (m.n. Samenwerkingsregeling Musea bij het Mondriaanfonds en de regeling Museumbeurzen bij het NWO).

Wat vragen wij van het Rijk?

- Blijvende rijksfinanciering voor minimaal de huidige BIS- en fondsinstellingen.
- Bijdrage voor de BIS- en fondsinstellingen als extra financiële armslag voor de activiteiten binnen dit programma. Enkele instellingen gaan een meer intensieve samenwerking aan. Daarbij denken we onder andere aan het samenwerking tussen het Noord Nederlands Toneel en Club Guy&Roni en tussen Tryater en Keramiekmuseum Prinsessehof. Wij bepleiten bij het rijk vergoeding van frictiekosten om de intensieve samenwerking / mogelijke fusie gestalte te geven.
- De BIS/FPK – instellingen die hier voor voelen kunnen een programma indienen bij OCW en FPK waarbij het aantal voorstellingen gemiddeld 25% lager is dan in de vorige periode. Daardoor ontstaat ruimte voor experimentele trajecten met een langere voorbereidingsperiode c.q. participatie-traject met lokale spelers, organisaties en vrijwilligers.